

Norra Klarälven, sträckan Höljes – Syslebäck

Länsstyrelsen Värmland / 010-224 70 00 / varmland@lansstyrelsen.se Norra delen av Klarälven som omfattar sträckan mellan Höljes – Syslebäck/ Torsby kommun/HARO 108

Vild Klarälvslax (Foto: Länsstyrelsen Värmland)

PROJEKTOMRÅDE

Klarälven tillhör Göta älvs avrinningsområde och inkluderar man dess norska del är den en av Sveriges längsta älvar (ca 400 km). Från sina källor i Härjedalen rinner älven in i Norge och efter ca 200 km via sjön Femunden och därefter som Femundsälva/Trysilelva återvänder älven till Sverige i höjd med Höljes i norra Värmland. Efter ytterligare ca 200 km mynnar älven i Väneren vid Karlstad. Klarälven har en medelvattenföring i dess nedre delar på 178 m³/s och inom projektområdet ca 98 m³/s.

Älven har under flera hundra år utnyttjats och exploaterats av människan. Under 1900-talet byggdes älvens svenska del ut med nio vattenkraftverk, 1965 stod det senaste, Höljes damm och kraftverk, klart. På den norska sidan finns två kraftverk. Den sista större sammanhängande strömsträckan av Klarälven på svenska sidan återfinns mellan Höljes och Syslebäck (Projektområdet). Sträckan, som är ca 30 km lång och skyddad från kraftverksutbyggnad enligt 4 kap. 6 § i Miljöbalken, utgör det enda kvarvarande större området med möjlighet till laxproduktion på den svenska sidan.

Trots den kraftiga exploateringen och dess långvariga påverkan finns fortfarande höga naturvärden kvar i och längs älven. Flera av arterna för dock en tynande tillvaro, exempelvis den storvuxna, glacialrelikta och unika Klarälvslaxen (utpekad i art- och habitatdirektivet, 92/43/EEG), den vänervandrande storöringen, ävjepilört och strandsandjägare. Från Höljes ned till Edsforsens kraftverk (ca 150 km) utgör Klarälven Natura 2000-område.

ORSAK TILL ÅTGÄRDER

Den fysiska påverkan på projektområdet (och Klarälven i övrigt) härrör från vattenregleringar samt historiska verksamheter (framförallt flottning), som påverkar vattendragets naturliga förhållanden och strukturer. En storskalig virkesflottning i Klarälven startade i och med utvecklingen av sågverk och massafabriker under 1800-talet. Flottningen över svensk-norska gränsen reglerades i en författning redan 1766 som sedermera blev upphovet till Klarälvens Flottningsförening, KFF, som bildades 1893. Trysilelva/Klarälven var den största flottleden i Värmland med en totallängd på mer än 40 mil. Flottningens storhetstid var under 1950-talet då mer än 1800 personer sysselsattes med flottning på älven. Hösten 1991 lades flottningen på Trysilelva/Klarälven ned. Den 27 november 1997 avlyste regeringen Klar/Trysilelva som allmän flottled, för övrigt den sista i landet.

Under slutet av 1800-talet påbörjades stora arbeten för att underlätta flottningen i Klarälven. Vattendragen rätades ut och kanaliserades för att timret skulle kunna flottas så snabbt som möjligt. Stora block och hållområden sprängdes bort, ö-strukturer avlägsnades och sidofårar lades igen. Vattendragets material (sten, block, grus, träd, mm) förpassades bort mot stränderna. I för flottningen krångliga områden – ofta låglänta miljöer – byggdes det ledarmar och i mer komplexa och fallande partier konstruerades timmerrännor. Under

flottnings sista decennier skedde de mest genomgripande rensningarna av vattendragen i och med att maskinell rensning kunde ske, vanligen med bulldozers med schaktblad.

Interregprojektet "Vänerlaxens Fria gång (2011–2015)", mynnade ut i ett omfattande förslag till åtgärdsprogram som framförallt berör miljöanpassning av vattenkraften, restaurering av flottningsrensade biotoper och återintroduktion av lax på den norska sidan av älven. Som en fortsättning på VFG startade 2017 ett nytt svensk-norskt EU/Interregprojektet kallat "Två länder – én elv (2017–2020)". Detta projekt har målsättningen att konkretisera delar av de åtgärdsförslag som togs fram inom VFG, däribland restaurering av norra Klarälven.

VAD VILL VI FÖRBÄTTRA?

Två länder - én elv kommer under 2020 påbörja en restaurering av den ca 25 km långa sträckan av norra Klarälven, mellan Sysseleback och Höljes. Syftet är att genom återförande av grus, sten och block återställa denna del av älven till ett mer naturligt tillstånd, för att på så sätt bidra till att långsiktigt förbättra förutsättningarna för såväl lax, öring och harr samt övrig vattenknuten biologisk mångfald. Interregprojektet kommer inte hinna återställa sträckan under ett år. Det föreliggande projektet avser därför fortsätta och avsluta det restaureringsarbete som återstår efter 2020. Restaureringen inom projektområdet skulle innebära att arealen högkvalitativ lek- och uppväxtområden för lax, öring och harr ökar och därigenom öka möjligheten för att laxen numerärt ökar och på sikt når lekbeståndsmålet. Restaureringen innebär även att vattendirektivets krav om gott morfologiskt tillstånd nås i de fem berörda vattenförekomsterna och därmed att kravet om god ekologisk status på sikt kan uppnås. Det aktuella projektet innehåller även åtgärder som bedöms viktiga för att uppnå målen med Natura 2000-område "Klarälven, övre delen" dvs. gynnsam bevarandestatus för utpekade arter. En viktig utgångspunkt för projektet är att skapa bättre förhållanden på lång sikt för riksintressen kopplade till främst naturvärden, friluftsliv, sportfiske och landsbygdsutveckling.

PLANERADE ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER

Med karteringar av älvens botten, bedömd kvalitet på livsmiljöer samt inventering av schaktvallar och kulturmiljövärden som grund har länsstyrelsen utarbetat en detaljerad projektplan/teknisk beskrivning för restaurering av de påverkade sträckorna mellan Vingängsjön och Höljes. Följande åtgärder ska genomföras inom projektområdet:

1. Återförande av uppschaktad sten och blockmaterial på ca 60 delsträckor på östra sidan och ca 55 delsträckor på den västra sidan. Den totala volymen material som behöver återföras till älven uppgår till flera tusen kubikmeter.
2. Optimering av ca 20 delsträckor i den övre delen av det planerade arbetsområdet. Framförallt via utläggning av lekgrus samt större sten/block på strategiska platser i älven kommer strömbilden att naturaliseras och ge fler lek- och ståndplatser, samt skydd för fisk och annan biologisk mångfald.

Då åtgärden är av stor omfattning har tillstånd för vattenverksamhet sökts hos Mark- och miljödomstolen varifrån ett utslag väntas under våren 2020. De åtgärder som inte Interregprojektet hinner återställa avser detta projekt att avsluta.

PLANERAD UPPFÖLJNING

Åtgärderna kommer följas upp av pågående miljöövervakning i form av vadelfisken, båtelfisken, radiomärkt harr samt en upprepning av tidigare genomförd bottenkartering. Dokumentation kommer utföras med både foton och drönare samt genom GIS-analyser.

I SAMVERKAN MED

Projektet sker i samverkan med Norra Finnskoga FVOF och Sysseleback's FVOF, INTREREG-projektet "Två länder – én elv 2017–2020", förvaltningsorganet Klarälvens fiskeråd och Klarälvens vattenråd.

LÄNKAR

Länk till hemsidan för INTERREG-projektet "Två länder en älv" <https://tvalanderanelv.eu/>

Länk till bevarandeplan för Natura 2000-området "Klarälven, övre delen"

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6ae610001636c9c68e534e69/1529485042849/Bevarandeplan-SE0610169-Klaralvenovredelen.pdf>